

Verslag n.a.v. vijfde (laatste) consultatiefase (7 mei t/m 11 augustus 2019)

Ontwikkelteam Bewegen & Sport

1. Achtergrond

In maart 2018 zijn 9 ontwikkelteams met daarin leraren en schoolleiders uit het primair en voortgezet onderwijs begonnen met de ontwikkeling van bouwstenen voor de leergebieden Nederlands, Engels/Moderne vreemde talen, Rekenen & Wiskunde, Digitale geletterdheid, Burgerschap, Kunst & Cultuur, Mens & Maatschappij, Mens & Natuur en Bewegen & Sport. Deze bouwstenen vormen de basis voor de herziening van kerndoelen en eindtermen.

De ontwikkelteams werkten in ontwikkelsessies per leergebied aan 1) een visie, 2) grote opdrachten 3) bouwstenen van kennis en vaardigheden voor het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs en 4) aanbevelingen voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. Na elke ontwikkelsessie volgde een consultatieperiode waarin de ontwikkelteams inbreng verzamelen op hun (tussen)producten. In het consultatieverslag beschrijft het ontwikkelteam de keuzes die zij hebben gemaakt bij het verwerken van deze inbreng. U kunt alle tussenproducten en consultatieverslagen tot nu toe vinden op onze website: <https://curriculum.nu/tussenproducten-en-feedback/>.

Dit consultatieverslag beschrijft het verloop van de vijfde en laatste consultatieperiode (7 mei t/m 11 augustus 2019) van het ontwikkelteam Bewegen & Sport: de reacties die het team heeft ontvangen en de manier waarop zij deze hebben benut om de bouwstenen vorm te geven, wordt op hoofdlijnen beschreven. Meer informatie over de aanpak van het gehele consultatieproces leest u in de bijlage bij dit document.

In de vijfde consultatieperiode is ook algemene, leergebied-overstijgende feedback verzameld. Over deze algemene feedback is een separaat consultatieverslag opgesteld; ook dat verslag is te vinden op onze website.

2. Samenvatting ontvangen feedback op de eindproducten Visie, Grote Opdrachten, Bouwstenen en Aanbevelingen Bovenbouw

De vijfde consultatieperiode liep van 7 mei tot en met 11 augustus 2019. Over het leergebied Bewegen & Sport zijn 61 feedbackformulieren ontvangen van KVLO, MBO raad, opleidingsinstituten, professionals uit maatschappelijke organisaties, ontwikkelscholen en individuele reacties.

Daarnaast zijn er twee algemene consultatiebijeenkomsten georganiseerd, een voor vertegenwoordigers van (maatschappelijke) organisaties en een voor vertegenwoordigers vanuit het onderwijs, zowel po als vo (leraren en opleiders).

Ook is er een gesprek geweest met vakexperts. Zij waren over het algemeen positief over het tussenproduct. Zij benadrukten dat van de zes bouwstenen goed leren bewegen de kern van het vak moet blijven. In de visie zagen ze wel dat beweegactiviteiten centraal staan in de lessen.

Afgezien van feedbackgevers die niet ingaan op de tussenproducten van Bewegen & Sport, en alleen aangeven de hele curriculumherziening nutteloos te vinden, is de feedback positief en gericht op inhoudelijke verbeteringen.

Feedback ging onder andere over:

- de ordening van de beweeguitdagingen
- de opbouw van de kennis en vaardigheden
- het stilliger formuleren van de aanbevelingen over de bovenbouw
- verschillende suggesties om begrippen scherper te definiëren en consistentier te gebruiken
- verschillende suggesties om aan specifieke thema's meer aandacht te besteden, zoals voeding, (verkeers)veiligheid
- de plaats van de brede vaardigheden in het leergebied.

De feedbackgevers zijn het over het algemeen met elkaar eens. De verschillen op afzonderlijke inhoudelijke punten zijn door het ontwikkelteam besproken.

Het ontwikkelteam Bewegen en Sport bedankt alle mensen die ook deze keer weer de moeite hebben genomen om bij de feedbackbijeenkomst te zijn en/of het feedbackformulier in te vullen en zo input hebben gegeven voor verbetering van de tussenproducten.

3. Aanpassingen in de Visie, Grote Opdrachten, Bouwstenen en Aanbevelingen Bovenbouw

3a. Input en/of feedback en hoe die is verwerkt ten behoeve van de producten

Bouwsteen Leren bewegen
De consultatievragen die door het ontwikkelteam gesteld zijn: - Zijn er kennis en vaardigheden die toegevoegd of weggelaten kunnen worden? - Andere opmerkingen over de bouwsteen
Ontvangen feedback
<ul style="list-style-type: none"> - Het aantal beweeguitdagingen is erg groot: sommige beweeguitdagingen moeten apart omschreven worden en andere zouden samengevoegd kunnen worden. - Er is gevraagd naar wat het beheersingsniveau moet zijn van de verschillende beweeguitdagingen. - Dat het schoolzwemmen in het visiedocument in figuur 2 gezet wordt onder keuze, is tegenstrijdig met de geformuleerde beweeguitdaging drijven en verplaatsen
Hoe is omgegaan met de ontvangen feedback
<ul style="list-style-type: none"> - Het ontwikkelteam heeft nog eens goed gekeken welke beweeguitdagingen samengevoegd en welke apart genoemd moeten worden. De beweeguitdaging touwtjespringen is ondergebracht bij Gymnastisch springen en acrobatiek is ondergebracht bij Balanceren. Glijden en rijden is een aparte beweeguitdaging gebleven. Jongleren en Over en weer inplaatsen zijn twee aparte beweeguitdagingen geworden en Stoeien en Treffen ook. - We hebben geen beheersingsdoelen omschreven omdat de opdracht aan het ontwikkelteam was om alles te formuleren in termen van aanbodsdoelen. <p>Het schoolzwemmen is een specifieke organisatievorm in het po, waarin weliswaar de beweeguitdaging drijven en verplaatsen voorkomt, maar die als organisatievorm niet</p>

tot de kern behoort. Het ontwikkelteam vindt daarentegen wel dat drijven en verplaatsen in het water tot de kern van het curriculum gerekend behoort te worden. Daarom is het een van de beweeguitdagingen in de bouwsteen Leren bewegen.

Bouwsteen Gezond bewegen

- Zijn er kennis en vaardigheden die toegevoegd of weggelaten kunnen worden?
- Andere opmerkingen over de bouwsteen

Ontvangen feedback

- Veiligheid moet specifiek aandacht krijgen in de bouwsteen gezond bewegen.
- In de bouwsteen gezond bewegen moet de relatie met de leergebieden 'mens en maatschappij' en 'mens en natuur' specifiek worden omschreven.
- Voeding moet een plaats krijgen in de bouwsteen gezond bewegen.
- Leerlingen moeten de beweegnorm kennen.

Hoe is omgegaan met de ontvangen feedback

- Veiligheid in de zin van het verkleinen van de kans op blessures is toegevoegd aan de bouwsteen Gezond bewegen.
- De relaties met de leergebieden Mens en natuur en Mens en Maatschappij zijn specifiek omschreven.
- Voeding is uitgewerkt in het leergebied Mens en natuur, niet in onze bouwstenen.
- De beweegnorm is opgenomen in de kennis en vaardigheden van het vo.

Bouwsteen Bewegen regelen

- Zijn er kennis en vaardigheden die toegevoegd of weggelaten kunnen worden?
- Andere opmerkingen over de bouwsteen

Ontvangen feedback

- Fasering: verschillende kennis en vaardigheden uit de onderbouw vo (zoals zelfstandig regels afspreken) kunnen eerder aan bod komen.
- Juiste/heldere/goede zijn normerende woorden die niet in de beschrijving van de kennis en vaardigheden thuishoren.

Hoe is omgegaan met de ontvangen feedback

- Omdat het gaat om een minimum aanbod heeft het OT ervoor gekozen om dit niet aan te passen.
Het OT was het eens met deze feedback en heeft deze woorden weggelaten.

Bouwsteen Samen bewegen

- Zijn er kennis en vaardigheden die toegevoegd of weggelaten kunnen worden?
- Andere opmerkingen over de bouwsteen

Ontvangen feedback

- Grenzen aangeven en hulp vragen zijn onvoldoende omschreven in de brede vaardigheden

Hoe is omgegaan met de ontvangen feedback

- Het OT heeft dit meer aan bod laten komen in de bouwsteen Samen bewegen.

Bouwsteen Contexten van bewegen

- Zijn er kennis en vaardigheden die toegevoegd of weggelaten kunnen worden?

- Andere opmerkingen over de bouwsteen
Ontvangen feedback
<ul style="list-style-type: none"> - De titel dekt de lading niet goed - Talenterkenning hoort thuis in de bouwsteen context van bewegen
Hoe is omgegaan met de ontvangen feedback
<ul style="list-style-type: none"> - De titel van de bouwsteen is veranderd in "Beweegcontexten verbinden" - Het OT is van mening dat talenterkenning niet in deze bouwsteen thuishoort, maar in de bouwsteen Bewegen betekenis geven

Onderwerp Brede vaardigheden
Komen de brede vaardigheden voldoende terug in de bouwstenen?
Ontvangen feedback
<ul style="list-style-type: none"> - Over het algemeen vinden de feedbackgevers dat de brede vaardigheden voldoende terugkomen. Er werd wel gewaarschuwd dat de brede vaardigheden geen doel op zich zijn maar altijd hand in hand moeten gaan met leren bewegen.
Hoe is omgegaan met de ontvangen feedback
<ul style="list-style-type: none"> - Het OT is het hiermee eens. De beschrijving van de brede vaardigheden is hier en daar iets aangepast. In de conceptversie staat bij toelichting van visie naar grote opdrachten al het volgende: "Bewegen en beweegactiviteiten staan centraal in het leergebied. De grote opdrachten krijgen altijd betekenis rondom een beweegactiviteit." Dat blijft zo.

Onderwerp Formulering
Is de formulering van de bouwstenen (gebruikte begrippen, zinsconstructies, stijl, hoeveelheid tekst, etc.) voor iedereen begrijpelijk?
Ontvangen feedback
<ul style="list-style-type: none"> - Er is feedback gekomen over de gebruikte begrippen en over de consistentie van het gebruik van de verschillende begrippen, zoals beweegactiviteit en beweeguitdaging.
Hoe is omgegaan met de ontvangen feedback
<ul style="list-style-type: none"> - Het ontwikkelteam heeft kritisch gekeken naar de gebruikte begrippen en een aantal suggesties overgenomen.

Onderwerp Aanbevelingen VO bovenbouw
Kunnen er aanbevelingen voor de bovenbouw vo toegevoegd, weggelaten of anders geformuleerd worden?
Ontvangen feedback
<ul style="list-style-type: none"> - De aanbevelingen van alle bouwstenen moeten verder aangescherpt worden - Praktijkonderwijs moet als aparte categorie genoemd worden
Hoe is omgegaan met de ontvangen feedback
<ul style="list-style-type: none"> - De aanbevelingen zijn stelliger en meer in lijn met het format beschreven. Daarnaast komt er een vervolgfase waarin de aanbevelingen bovenbouw VO nog verder uitgewerkt gaan worden.

- Besloten is om het praktijkonderwijs niet als aparte categorie te noemen; het PrO valt onder het VMBO en de aanbevelingen zijn nog tamelijk abstract geformuleerd. De vertaling naar sectoren moet nog plaatsvinden

Onderwerp Algemeen

Algemeen

Ontvangen feedback

- We hebben feedback gekregen op diverse bouwstenen waarin er voorbeelden gegeven werden over de invulling, over het 'hoe'.

Hoe is omgegaan met de ontvangen feedback

- Het OT heeft zich laten inspireren door de voorbeelden om de bouwstenen aan te scherpen waarbij we het 'wat' beschrijven. Het 'hoe' is vervolgens aan de scholen.

BIJLAGE 1: TOELICHTING CONSULTATIEPROCES

Doel en werkwijze van het consultatieproces

Vanaf de start van Curriculum.nu is het uitgangspunt geweest dat op vaste momenten in het ontwikkelproces, de zogenaamde consultatierondes, feedback kon worden gegeven op de tussenproducten van de ontwikkelteams. Het doel van dit consultatieproces was meerledig:

- transparantie over de werkwijze;
- ruime gelegenheid om actief bij te dragen voor eenieder die dat wil en kan;
- voeden van de ontwikkelteams met ideeën, inzichten en commentaar uit de onderwijspraktijk, de wetenschap en de samenleving.

Er hebben vijf consultatierondes plaatsgevonden waarin mensen en organisaties gevraagd en ongevraagd hebben gereageerd op de tussenproducten en concrete consultatievragen van de negen ontwikkelteams. Hiervoor is een online feedbacktool ontwikkeld, die is gebruikt tijdens ronde twee tot en met vijf. Bij de vierde en vijfde consultatieronde zijn er, naast de online feedback, ook bijeenkomsten georganiseerd waar de ontwikkelteams over hun tussenproducten in gesprek zijn gegaan met belangstellenden (vooral leraren, maar ook experts, vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en andere geïnteresseerden). Gedurende het gehele proces hebben andere partijen eigen bijeenkomsten en peilingen georganiseerd. Ook deze feedback is waar mogelijk benut.

In elke consultatieronde zijn steeds dezelfde stappen gehanteerd door de ontwikkelteams om (doorgaans in ca. vier tot zes weken na sluiting van de feedbackronde) de ontvangen feedback te analyseren en verwerken. De stappen werden ondersteund door de online feedbacktool en behelzen:

1. Analysefase: Enkele leden van elk ontwikkelteam bepalen gezamenlijk in een werksessie welke thema's uit de ontvangen feedback naar voren komen (denk aan thema's als meertaligheid, of samenhang binnen het leergebied). In een volgende werksessie worden rode lijnen (stellingen die de inbreng van meerdere feedbackgevers verwoorden, zoals denk aan 'elementen in bouwsteen X zijn te ambitieus voor het PO') uit de thema's gedestilleerd.
2. Waarderingsfase: Vervolgens geeft elke lid van het ontwikkelteam een individueel oordeel of een rode lijn wel of niet verwerkt moet worden in het tussenproduct en waarom. Daarna wordt in een gezamenlijke werksessie door het gehele ontwikkelteam bepaald welke rode lijnen wel en niet te verwerken.
3. Editfase: De ontwikkelteams bepalen in een werksessie gezamenlijk welke aanpassingen zij op basis van de feedback aanbrengen in hun (tussen)producten. Na afloop van elke consultatieronde licht elk ontwikkelteam in een consultatieverslag toe welke feedback zij hebben ontvangen en wat zij daarmee hebben gedaan¹. Dit verslag, evenals de ontvangen feedback, wordt openbaar gemaakt via www.curriculum.nu.

Opbrengsten van het consultatieproces

Naast de online feedback en de consultatiebijeenkomsten is op diverse andere manieren feedback ontvangen gedurende het gehele ontwikkelproces. In tabel 1 worden deze verschillende bronnen van feedback en het bereik daarvan kort samengevat.

¹ De consultatieverslagen zijn openbaar en in te zien via www.curriculum.nu

	Bronnen van feedback	Toelichting	Aantal betrokkenen
A	Online feedback in ronde 1 t/m 5	2711 feedback inzendingen	De 2711 afzenders hebben nog vele andere personen betrokken bij het opstellen van de feedback. Het aantal betrokkenen varieerde van ca. 2100 (ronde 4) tot ca. 8200 (ronde 5)
B	Consultatiebijeenkomsten georganiseerd door Curriculum.nu in ronde 4 en 5	vijf grote bijeenkomsten met deelsessies per leergebied	514 deelnemers kwamen naar de bijeenkomsten op 16, 23 januari, 22, 29 mei en 5 juni 2019
C	Bijdragen aan bijeenkomsten georganiseerd door andere partijen door curriculum.nu (doorlopend)	602 bijeenkomsten Plus 167 bijeenkomsten van ontwikkelscholen	onbekend
D	schriftelijke feedback van en gesprekken met vakexperts in ronde 3 en 5	Twee rondes schriftelijke feedback van en twee rondes gesprekken	40 vakinhoudelijke experts
E	Peilingen gehouden door andere partijen onder eigen achterban (doorlopend)	11 peilingen, o.a. van LAKS, Ouders&Onderwijs, KVLO, LKCA	5392 deelnemers

Tabel 1. Bronnen van feedback, toelichting en bereik

Online feedback in ronde 1 t/m 5

In tabel 2 is het aantal inzendingen online feedback per leergebied per feedbackronde weergegeven.

Leergebied	RONDE 1	RONDE 2	RONDE 3	RONDE 4	RONDE 5	TOTAAL
Bewegen & Sport	42	53	47	24	61	227
Burgerschap	105	89	82	41	105	422
Digitale Geletterdheid	64	51	47	21	56	239
Engels MVT	52	50	53	29	107	291
Kunst & Cultuur	78	49	71	34	41	273
Mens & Maatschappij	71	0	62	0	83	216
Mens & Natuur	94	78	64	0	90	326
Nederlands	75	64	79	31	70	319
Rekenen & Wiskunde	51	52	51	65	79	298
ALGEMENE FEEDBACK	0	0	0	0	100	100
TOTAAL	632	486	556	245	792	2711²

Tabel 2: aantal inzendingen in feedbacktool per ronde, per leergebied en in totaal

² Er zijn ook enkele brieven en e-mails met feedback ontvangen die niet (tijdig voor sluiting van de reactietermijn) via de feedbacktool zijn ingediend. In totaal gaat het om ca. 15-20 losse inzendingen. Deze inzendingen zijn in de hierna volgende statistieken NIET opgenomen, ook omdat veel van de relevante gegevens (zoals het aantal en type personen dat aan de inzending heeft bijgedragen) bij dergelijke e-mails niet werden aangegeven.

Wat opvalt is de grote diversiteit in het type organisaties dat feedback heeft ingestuurd: er waren o.a. 435 inzendingen van scholen, 260 van lerarenorganisaties (zoals vakverenigingen), 190 van maatschappelijke organisaties, en 165 van instellingen voor vervolgonderwijs (waaronder ook lerarenopleidingen).

De inzenders van de feedback hebben bovendien heel veel mensen betrokken bij het opstellen van de feedback³.

	RONDE 1	RONDE 2	RONDE 3	RONDE 4	RONDE 5
Aantal inzendingen	632	486	556	245	792
Aantal personen die hebben bijgedragen aan inzendingen (afgerond)	7600	6400	6200	2100	8200

Tabel 3: aantal inzendingen per ronde en aantal personen dat aan inzendingen heeft bijgedragen

Ook hier is sprake van een grote diversiteit:

- ca. 8500 leerlingen PO en VO, vooral via LAKS-peilingen en ontwikkelscholen benaderd;
- ca. 5500 leraren VO;
- ca. 2600 professionals uit MBO, HBO en WO;
- ca. 2900 leraren PO;
- ca. 2300 professionals uit een maatschappelijke organisatie;
- ca. 1750 ouders;
- ca. 1400 lerarenopleiders;
- ca. 750 personen uit het bedrijfsleven;
- Een relatief grote groep valt onder de categorie "anders", waar bijv. ook ruim 1700 ondertekenaars van een petitie over levensbeschouwing in het onderwijs.

De meeste feedback was positief-kritisch van toon en richtte zich op de inhoud van de tussenproducten. Negatieve reacties gingen met name over nut en noodzaak van de curriculumherziening en over het proces, in het bijzonder de vraag of er voldoende bekendheid en draagvlak onder leraren is. De inhoud van de feedback is in te zien op <https://consultatie.curriculum.nu/antwoorden/>. De wijze waarop deze feedback is verwerkt, is beschreven in de consultatieverslagen.

Consultatiebijeenkomsten

In ronde 4 en 5 zijn er voor en door elk ontwikkelteam consultatiebijeenkomsten georganiseerd om de (tussen)producten te bespreken met een brede groep betrokkenen. Het doel van deze consultatiebijeenkomsten was om:

- Feedbackgevers de gelegenheid te bieden om rechtstreeks in dialoog te gaan met de ontwikkelteams, maar ook met elkaar;
- Ook onderwerpen en werkvormen aan bod te laten komen, die zich minder goed leenden voor de online feedbacktool.

Een overzicht van bijeenkomsten en het aantal deelnemers is opgenomen in tabel 4.

³ De hier genoemde aantallen zijn gebaseerd op zelfrapportage door de inzenders. Vaak hebben dezelfde personen bijgedragen in meerdere rondes en/of aan meerdere leergebieden. De bijdragen per ronde kunnen daarom niet zondermeer bij elkaar worden opgeteld, omdat daarmee dubbeltellingen zouden ontstaan. Het precieze aantal individuen dat heeft bijgedragen aan de feedback is derhalve niet met zekerheid te bepalen.

De waardering van de deelnemers voor deze sessie was hoog⁴, bleek uit evaluatie achteraf. Met name was er waardering voor de gelegenheid om ook de inbreng van andere deelnemers te horen, en de openheid en belangstelling van de ontwikkelteamleden voor de input en de feedbackgevers.

leergebied	16 januari 2019	23 januari 2019	22 mei 2019 voor leraren PO/VO	29 mei 2019	5 juni 2019	TOTAAL
Bewegen & Sport	4	3	0	8	27	42
Burgerschap	18	17	12	5	9	61
Digitale Geletterdheid	10	4	6	6	6	32
Engels/MVT	7	17	14	9	9	56
Kunst & Cultuur	13	10	3	7	13	46
Mens & Maatschappij	14	12	7	6	2	41
Mens & Natuur	11	16	4	11	10	52
Nederlands	9	16	9	19	20	73
Rekenen & Wiskunde	3	14	11	8	8	44
Leergebied-overstijgende deelnemers	19	31	0	7	10	67
TOTAAL	108	140	66	86	114	514

Tabel 4: aantal deelnemers per leergebied bij de door Curriculum.nu georganiseerde consultatiebijeenkomsten

Door andere partijen georganiseerde bijeenkomsten

Naast de 'eigen' consultatiebijeenkomsten verzorgden de leden van de ontwikkelteams en ondersteuners van Curriculum.nu regelmatig bijdragen (in de vorm van workshops, presentaties, e.d.) tijdens bijeenkomsten die door andere partners werden georganiseerd.

Gedurende het traject is aan zeker 602 van deze externe bijeenkomsten bijgedragen. Dat betreft zowel grote bijeenkomsten, zoals de congressen van de VO-raad en de AVS, als vele kleinere bijeenkomsten zoals studiedagen verspreid over het land die worden georganiseerd door schoolbesturen, (vak)verenigingen, meesterschapsteams, netwerkorganisaties e.d. In tabel 5 is het aantal bijeenkomsten per ontwikkelronde per leergebied opgenomen. NB: Het aantal deelnemers aan elk van deze bijeenkomsten is niet geregistreerd en dus ook niet opgenomen. Het aantal deelnemers aan dergelijke bijeenkomsten is niet geregistreerd, maar het gaat om duizenden personen.

leergebied	Ronde 1	Ronde 2	Ronde 3	Ronde 4	Ronde 5	TOTAAL
Bewegen & Sport	11	10	13	13	8	55
Burgerschap	13	15	19	4	2	53
Digitale Geletterdheid	6	13	7	8	4	38
Engels/MVT	18	18	22	3	4	65

Kunst & Cultuur	20	19	17	12	9	77
Mens & Maatschappij	7	7	8	4	4	30
Mens & Natuur	16	10	10	7	8	51
Nederlands	18	18	15	12	15	78
Rekenen & wiskunde	8	12	5	13	8	46
Leergebied-overstijgend	15	25	19	29	21	109
Totaal per fase	132	147	135	105	83	602

Tabel 5: aantal door externe partijen georganiseerde bijeenkomsten per leergebied, per ronde

Daarnaast hebben er 167 bijeenkomsten op ontwikkelscholen plaatsgevonden.